

Resum executiu

Canvi de cicle o canvi de model?

ENRIC LLARCH

La reflexió que ha orientat aquest monogràfic de *Paradigmes* deriva de la intensitat, la singularitat, l'abast i la precipitació amb què ha esclatat l'actual període de crisi. Per això, el dilema que hem plantejat a tots els nostres autors és si ens trobem davant d'un simple canvi de cicle dins les oscil·lacions tradicionals del sistema capitalista i de l'economia de mercat o els canvis són més profunds i ens encaminem a un veritable canvi de model productiu i de desenvolupament general. I això, tant a nivell català i espanyol, com europeu i mundial.

Les opinions dels nostres autors coincideixen en el fet que no es tracta d'una simple oscil·lació conjuntural, tot i que difereixen en l'abast i la profunditat dels canvis. Tanmateix, hi ha més unanimitat entre els autors que tracten l'economia catalana i espanyola a l'hora de constatar el plus diferencial de gravetat de la nostra situació i de propugnar transformacions en profunditat del nostre model econòmic per a poder superar, amb èxit, l'actual conjuntura i no veure'ns sotmesos a un llarg període de depressió.

Un altre aspecte en què coincideixen les recomanacions de molts dels autors és en el d'abordar problemes globals des de perspectives i instruments globals. Una recomanació que es contempla sempre amb un moderat grau d'escepticisme.

Al primer bloc del monogràfic, titulat *Grans tendències*, hem procurat identificar aquells moviments de fons que ja fa uns anys configuren els grans i lents processos de transformació de l'economia mundial. Així, hem tractat el tema de l'energia, amb articles de **Mariano Marzo**, de la UB, i del comissari europeu de l'Energia, **Andris Piebalgs**. Marzo insisteix que la recent conjuntura baixista dels preus energètics és

només circumstancial i que, a mitjà termini, l'actual esquema de consum energètic basat en les **energies fòssils** durà inevitables encariments i crisis d'abastament si no s'aconsegueix una entesa real en benefici mutu entre grans productors i grans consumidors energètics. Piebalgs repassa la política energètica impulsada des de la Comissió Europea en els darrers anys i conclou que la crisi actual no ha de comportar la reconsideració de la política europea en aquest àmbit, sinó al contrari, la seva acceleració.

Òscar Mascarilla, de la UB, efectua una exhaustiva anàlisi dels mercats de **commodities** que, a hores d'ara, inclouen bàsicament energia, primeres matèries i aliments. Per a l'autor, la volatilitat dels preus, derivada de l'afluència massiva de capitals a la recerca de rendibilitats ràpides i elevades, només pot conjurar-se a partir de la concertació de polítiques comunes d'abast global en tots aquests àmbits.

Per a **Francesc Castañer**, de Nestlé, són aquestes tensions especulatives, agreujades per les subvencions per a la producció de **biocarburants**, les que poden portar greus conseqüències per a la població més desfavorida del món.

Frederic Ximeno, del Departament de Medi Ambient de la Generalitat, sosté que el medi ambient és el camí del canvi de l'actual model econòmic. Per a Ximeno, ara cristal·litza un procés de coneixement, de sensibilitat social i d'incorporació del món econòmic al voltant dels temes ambientals i, molt especialment, del canvi climàtic.

Salvador Alemany, des d'Abertis i el Cercle d'Economia, opina que la internacionalització de les empreses no pot respondre a moviments oportunistes

Segons Antonio Argandoña, després de la crisi, el sector immobiliari, el sector de la construcció i el sector financer s'hauran de reconduir cap a dimensions més sostenibles. Que altres sectors en preguin el relleu dependrà de l'estructura i de les condicions de cada país, però sobretot de la seva capacitat de generar iniciatives emprenedores i de la flexibilitat per a desplaçar recursos cap als sectors amb futur. D'aquí la importància de les reformes estructurals: competència, desregulació, flexibilitat del mercat laboral, foment del capital humà i de la innovació, etcètera.

a la recerca de gangues, ni tan sols en períodes de crisi com l'actual, sinó que ha de ser una aposta a llarg termini basada en un plantejament estratègic de creixement. Per a Alemanya, la seguretat jurídica i la col·laboració amb socis locals no industrials són algunes de les claus de l'èxit en els processos d'internacionalització.

Joan Tugores, de la UB, tracta de les economies emergents i constata la necessitat i les dificultats per a reduir les desigualtats internes que permetin reorientar unes economies molt abocades als mercats exteriors durant els darrers anys i que ara necessiten l'empenta de la demanda i el consum interns. També remarca que models productius tan intensius en la utilització d'energia, de primeres matèries i amb greus repercussions ambientals, poden començar a veure qüestionada la seva viabilitat.

Per tancar el bloc de grans tendències de fons, **Stephen Castles** i **Simona Vezzoli**, de la Universitat d'Oxford, a banda de propugnar noves formes de governança de les migracions internacionals, sostenen que els immigrants no poden servir de vàlvula de seguretat per a les economies desenvolupades perquè forneixin mà d'obra en els moments d'expansió i se'n vagin amb la recessió.

En el segon bloc, que hem denominat *La crisi actual*, procurem oferir una descripció sistemàtica dels antecedents i dels mecanismes que han desencadenat la crisi en els seus diferents vessants, especialment l'immobiliari i el financer. **Francesc Cabana**, advocat i historiador de l'economia, ens fa una aproximació històrica i comparativa amb les crisis anteriors, del crac del 1929 ençà. Per a Cabana, totes les crisis coincideixen en el fet que responen als errors comesos

en la política econòmica, que són diferents en cada cas. En la crisi actual, per primera vegada es posarà a prova l'eficàcia d'una col·laboració entre els estats i les institucions econòmiques internacionals.

Antonio Argandoña, de l'IESE, dibuixa el panorama macroecòmic que ha conduït a la crisi immobiliària i financer. Per a l'autor, perquè es formi una bombolla, a més de liquiditat abundant i baixos tipus d'interès, fan falta noves oportunitats que provoquin el creixement del preu d'algun actiu: i això acostuma a ser possible gràcies a alguna innovació financer. En aquest cas fou l'apogeu de les **hipoteques d'alt risc (subprime)**, la titulització i el desenvolupament del sistema financer «a l'ombra». **Xavier Cuadras**, de l'Escola de Comerç Internacional i membre del Consell Editorial de *Paradigmes*, analitza el sistema financer català i espanyol i preveu que hi poden aparèixer problemes de solvència, però creu que no seran de caràcter sistèmic i es concentraran en un nombre relativament reduït d'entitats.

Gonzalo Bernardos, de la UB, analitza el que denomina «primera bombolla immobiliària global». Al seu parer, la recuperació hauria de passar inicialment per estabilitzar els principals mercats residencials del món per a poder quantificar de manera adequada les pèrdues de les entitats financeres derivades del deteriorament d'aquests actius. Per la seva banda, **Antoni Gurguí** i **Jaume Angerri**, des del DIUE, subratllen l'especificitat i el plus de gravetat que caracteritza la crisi a Catalunya i a Espanya. Una de les causes principals d'aquesta situació és el desequilibri entre la creació de riquesa i la despesa, desequilibri que es manifesta en la inflació diferencial i el dèficit exterior que es combinen letalment amb l'estancament de la productivitat.

Les repercussions de la crisi és el tercer bloc que conforma aquest monogràfic. **Joaquim Coello**, d'Applus, és un dels autors més concloents: el canvi de cicle actual és tan profund que ens porta indefectiblement cap a un canvi de model. Aquest canvi, però, comporta temps perquè requereix dissenyar i pactar solucions no únicament a nivell sectorial o d'estat, sinó a escala mundial, i això demana negociació i consens per arribar a un equilibri que sigui vàlid per a tots els actors.

Per a **Emilio Ontiveros**, d'Analistas Financieros Internacionales, aquesta crisi invalida les posicions que defensaven l'autonomia absoluta i l'autoregulació en els mercats de productes financers. Per a Ontiveros, aquests no són ni molt menys perfectes i necessiten una tutela institucional pública. Per això, considera que la nova regulació ha de ser sobre riscos de crèdit i, sobretot, de preu. Ha de ser clara i inequívoca, ha de fomentar la transparència informativa i, en definitiva, s'hi han de poder detectar els riscos.

Joaquim Muns, de la UB, aprofundeix en les característiques que hauria de reunir una nova arquitectura financera internacional. Considera que a la cimera de Londres del mes d'abril s'avança en molts temes sobre supervisió i regulació al voltant dels quals hi havia consens. Tanmateix, pensa que queda desdibuixada la intensitat de la nova regulació i els procediments per a aplicar-la. Pel que fa als 1,1 bilions de dòlars de fons «nous» per a reforçar les institucions financeres internacionals, l'autor considera que compensen la manca d'acord per a continuar augmentant els paquets fiscals a causa de l'oposició d'Europa.

Jordi Gual i **Sandra Jódar-Rosell**, de la Caixa de Pensions, alerten de les repercussions en la competència derivades de les recents intervencions públiques d'ajuda al sistema bancari, sobretot quan es tracta de recapitalitzacions preventives d'entitats solvents. Per als autors, aquest tipus d'ajuts públics generen efectes negatius perquè inciten a les recapitalitzacions competitives i a la distorsió de la competència en els

diferents mercats. A més, posen fre a una integració més gran del mercat europeu, ja que l'entrada de l'estat en l'accionariat de les entitats pot substituir l'entrada d'entitats privades d'un altre estat membre que disposin del capital necessari.

Oriol Amat, de la UPF i membre del Consell Editorial de *Paradigmes*, considera que, en un entorn de recessió, les empreses que no es moguin amb agilitat ho tindran molt difícil per a continuar tenint un espai en el mercat. Per a l'autor, aquests canvis cal focalitzar-los en la reestructuració financera i en el replantejament de l'estratègia de l'empresa i el seu model de negoci. Finalment, proposa mesures per a millorar l'eficiència de l'empresa en la seva gestió de costos, actius i altres recursos.

Pau Contreras i **Antoni Tormo**, d'Oracle, sostenen que les empreses que continuïn innovant, millorin el servei i el seu valor afegit, estaran en primera línia de sortida quan la crisi amaini i els mercats es recuperin. Per als autors, cal mantenir i reorientar les inversions en TIC cap a la millora de la productivitat i l'eficiència i la reducció de costos operatius.

Maite Ardèvol, d'ACC1Ó, constata que l'impacte diferencial de la crisi per activitats, segments de població i països tindrà efectes distints en la seva competitivitat. Remarca els riscos que la capacitat de resistència als canvis de cicle genera en països com els Estats Units, França, Irlanda, Espanya i el Japó. I les oportunitats que la mateixa adaptabilitat al nou context econòmic poden representar per al Brasil, l'Índia, Turquia i Indonèsia.

Miquel Puig, d'Abertis International, propugna que les polítiques econòmiques del futur es moguin entre un savi equilibri entre **keynesianisme** i **monetarisme**: mercat i equilibri fiscal en períodes de normalitat, política monetària restrictiva quan els preus dels actius augmentin, control sobre la qualitat dels riscos de les institucions financeres i intervenció keynesiana només quan els mercats es bloquegin. I, sempre, mantenint oberts els mercats exteriors.

Joan Prats, de la UOC, planteja com cal avançar cap a una governança econòmica global. Per a l'autor, es posa un excés de confiança en la capacitat dels estats per a proveir la governança requerida per la globalització, com si el problema fos passar de la pretensió frustrada d'unilateralitat nord-americana a un món multilateral definit i suportat bàsicament pels estats. Per a Prats, la governança de la no polaritat obriria noves oportunitats per a una Catalunya repensada.

Alfred Pastor, de l'IESE, en un suggerent article sosté que és millor suportar la ineficiència d'una regulació excessiva que els costos d'una crisi produïda per un defecte de regulació. Per a l'autor, la capacitat d'adaptació i la confiança en les pròpies forces són cabdals per a superar una crisi que preveu llarga. Per això, cal superar la por i la cobdícia com a base de la convivència.

El bloc que dediquem als *Escenaris de futur* s'obre amb **Gary Hamel**, de la London Business School. Hamel sosté que la metodologia per a gestionar les grans empreses haurà de canviar. Considera que cal evitar la temptació de la centralització perquè, en un món tan dinàmic, per a tenir una millor disciplina i un millor control de les nostres organitzacions no es tenen prou coneixements sobre què succeeix, ja que les coses canvien massa ràpid. Per a Hamel, cal reinventar la gestió per a poder evitar aquest tipus de crisi, però sense ofegar l'adaptabilitat o la capacitat de resposta de les empreses fins al punt que arribin a ser massa burocràtiques.

El monogràfic es tanca amb una taula rodona, conduïda per **Ramon Aymerich**, de *La Vanguardia*, i membre del Consell Editorial de *Paradigmes*. Hi participen **Joaquim Boixareu** (Irestal Group), **Joan Font** (Bon Preu i membre del Consell Editorial de *Paradigmes*), **Modest Guinjoan** (PIMEC), **Pere Puig** (ESA-DE) i **Xavier Segura** (Caixa Catalunya). Com remarca Aymerich, el debat constata la polarització entre els interessos d'un univers financer hegemònic durant molts anys i els d'una economia productiva que

sembla haver recuperat la seva capacitat de discurs autònom. Boixareu alerta que, si no podem devaluar, l'ajust s'ha de fer a través de la reducció de costos i salaris i que l'alternativa és la caiguda de l'ocupació. Xavier Segura creu que no tornarem a una situació equiparable a la d'abans de la crisi, amb tipus tan baixos i tanta liquiditat, perquè, si no, cauríem una altra vegada en els mateixos errors. Font es declara cansat de veure com les multinacionals modulen el seu discurs sobre el lliure mercat en funció dels seus interessos. A Puig, el preocupen els efectes de totes les polítiques de salvament i de rescat sobre la despesa pública i sosté que ja en tindria prou si, almenys en l'àmbit europeu, aquestes polítiques es coordinesin. Guinjoan es mostra preocupat perquè l'actual situació porti a un retorn del **proteccionisme**, que les opinions públiques se sentin desprotegides i reaccionin en aquesta direcció.

Finalment, cal destacar l'article que Joan Tugores, dins l'apartat de *Bibliografia comentada*, dedica a l'anàlisi de textos clàssics i recents que parlen de la crisi.

No voldríem tancar aquest breu resum sense fer referència a les importants novetats i prestacions que ofereix la versió digital de *Paradigmes*, tant en català com en anglès, i que li confereixen un addicional valor afegit que confiem que serà altament valorat pels nostres lectors.

ENRIC LLARCH

Director

